

2019-08-15
S2019/03411/SF (delvis)

Socialdepartementet

Inspektionen för socialförsäkringen
Box 1056
405 22 Göteborg

Uppdrag att granska Försäkringskassans tillämpning av utredningsskyldigheten enligt 110 kap. 13 § socialförsäkringsbalken i vissa fall

Regeringens beslut

Regeringen ger Inspektionen för Socialförsäkringen (ISF) i uppdrag att granska och analysera hur Försäkringskassan tillämpar bestämmelsen om utredningsskyldighet i 110 kap. 13 § socialförsäkringsbalken, vid handläggningen av ärenden gällande sjukpenning och aktivitetsersättning där ansökan om ersättning har avslagits.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 30 november 2020.

Ärendet

Sjukförsäkringen ska ge trygghet och vara ett effektivt stöd till individer vid arbetsförmåga på grund av sjukdom. Sjukförsäkringen ska på så vis ha människan i fokus. Regeringen har under de senaste åren betonat detta i målen för området i regleringsbrev till Försäkringskassan. Där anges bland annat att målet för sjukförsäkringen är att rätt ersättning ska utgå till rätt person och att myndigheten ska tillämpa regelverket enhetligt och rättssäkert för individen. Regeringen har i samma syfte vidtagit ett antal ytterligare åtgärder.

Regeringen har tillsatt utredningen En trygg sjukförsäkring med människan i centrum (S 2018:05), som bland annat har i uppdrag att analysera Försäkringskassans tillämpning av det regelverk som gäller vid prövning av en försäkrads arbetsförmåga enligt rehabiliteringskedjan.

Utredningen har lämnat delbetänkandet Ingen regel utan undantag – en trygg sjukförsäkring med människan i centrum (SOU 2019:2). Utredningen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 januari 2020.

Regeringen har även i regleringsbrevet för 2019 till Försäkringskassan angett att myndigheten ska verka för att individen förstår myndighetens beslut. Vidare har regeringen också tillsatt en utredning – Nationell samordnare för en välfungerande sjukskrivningsprocess (S 2018:06) – som bland annat ska analysera och följa upp samverkan mellan aktörerna i sjukskrivningsprocessen med fokus på individen. Det uppdraget ska slutredovisas senast den 30 april 2020.

I 110 kap. 4 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, finns bestämmelser om ansökan om en socialförsäkringsförmån. Där föreskrivs bland annat att den som vill begära en förmån ska ansöka om den skriftligen och att ansökan ska innehålla de uppgifter som behövs i ärendet. Bestämmelsen är dock inte tillämplig när det gäller ett ärende som Försäkringskassan tar upp självmant (ex officio).

Försäkringskassan har ett utredningsansvar enligt 110 kap. 13 § SFB samt en serviceskyldighet enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900). Serviceskyldigheten innebär bland annat att Försäkringskassan ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet.

I förarbetena till bestämmelsen om serviceskyldighet anges bland annat följande (prop. 2016/17:180, s. 67 och 291). När en myndighet ska bedöma den enskildes behov av hjälp i ett visst fall bör den bland annat ta hänsyn till vilka resurser den enskilde själv har eller rimligen kan förväntas skaffa sig. Det innebär att myndigheten kan behöva beakta t.ex. ålder och mognad när den har med barn och unga att göra eller om någon har särskilda behov till följd av en funktionsnedsättning. Allmänt sett bör en myndighet kunna ställa större krav på företag som bedriver omfattande näringsverksamhet än på privatpersoner.

Utredningsansvaret enligt SFB innebär att Försäkringskassan ska se till att ärenden blir utredda i den omfattning som deras beskaffenhet kräver. Den enskilde är dock skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för

bedömningen av frågan om ersättning eller i övrigt för tillämpningen av SFB. I förarbetena anges bland annat följande (prop. 2008/09:200, s. 554 f.).

Försäkringskassan ska leda utredningen i ärendet och se till att erforderligt material kommer in. Det innebär dock inte att Försäkringskassan i varje ärende själv måste ombesörja utredningen utan även den enskilde har här ett ansvar. Trots denna uppdelning har Försäkringskassan en vidsträckt utredningsskyldighet. Särskilt i ärenden som har initierats av Försäkringskassan har myndigheten huvudansvaret för att behövligt material kommer in. Även i ansökningsärenden har Försäkringskassan ett ansvar för att ärendet blir tillräckligt utrett. Om det är särskilt föreskrivet att den enskilde ska svara för viss utredning, t.ex. lämna in ett läkarutlåtande, har denne visserligen ett förstahandsansvar i det hänseendet.

I 110 kap. 14 § SFB finns vidare bestämmelser om de utredningsbefogenheter som Försäkringskassan har vid bedömning av försäkringsärenden. Försäkringskassan får, när det behövs för bedömning av frågan om ersättning eller för tillämpningen av SFB i övrigt,

- göra förfrågan hos den försäkrades arbetsgivare, läkare, anordnare av personlig assistans eller någon annan som kan antas kunna lämna behövliga uppgifter,
- besöka den försäkrade,
- begära ett utlåtande av viss läkare eller någon annan sakkunnig, samt
- begära att den försäkrade genomgår undersökning enligt lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar eller någon annan utredning eller deltar i ett avstämningsmöte för bedömning av den försäkrades medicinska tillstånd och arbetsförmåga, behov av hjälp i den dagliga livsföringen samt behovet av och möjligheterna till rehabilitering.

Med hänsyn till att balansen mellan Försäkringskassans utredningsskyldighet och den enskildes ansvar kan variera beroende på förhållandena i det enskilda fallet anser regeringen att det finns behov av att låta Inspektionen för socialförsäkringen granska hur Försäkringskassan tillämpar bestämmelserna om myndighetens utredningsskyldighet i ärenden om

sjukpenning och aktivitetsersättning. Jämställdhet och jämlikhet ska beaktas i granskningen.

På regeringens vägnar

Annika Strandhäll

Susanne Mattson

Kopia till

Försäkringskassan

Justicedepartementet/L6

Finansdepartementet/BA

Arbetsmarknadsdepartementet/JÄM